

Šavuot: Tóra, piknik,
blinces s tvarohem a jaro!

foto Moritz Daniel Oppenheim: Šavuot (Google Art Project)

RABÍNSKÉ SLOVO Moábská Rút – příklad upřímné proselytky **2**

OSOBNOST Práce fotografa musí mít také etický rozměr. Vzpomínka na Pavla Diase **4**

AKTUÁLNĚ Báseň z varšavského ghetta – doplnění k minulému číslu **7**

Co se na podzim domluvilo, to platí i na jaře **7**

ROZHOVOR Popsat realitu obou stran **8**

TRADICE Požehnání sedmé **11**

HISTORIE Vzpomínka na Theodora von Kármána **12**

ZAHRANIČÍ Čas, kdy práce osvobozuje od jednotvárnosti **15**

REPORTÁŽ Stráž pod Stránovem – Židovský hřbitov v Pískové Lhotě **16**

HEBREJŠTINA Minikurz hebrejštiny pro samouky II (8. lekce) **18**

KULTURA Kulturní program květen 2021 **19**

PÍSNÍČKA Ve-chag Šavuot **20**

Milí čtenáři,

na 6. a 7. den židovského měsíce sivan připadá svátek Šavuot, který je v obecném povědomí (i židovském a natož majoritním) poněkud méně známý než třeba Chanuka či Purim. Připomíná den, kdy Hospodin daroval Mojžíšovi Tóru na hoře Sinaj – proto se též označuje jako „zman matan Toratenu“, doslova „čas darování naší Tóry“. Je to stejně jako Pesach a Sukot svátek poutní. Židé dostali Tóru na své cestě do země zaslíbené a obdržení Tóry není vůbec zanedbatelná věc. Bez ní by dnes židé (a Židé) nebyli těmi, kterými jsou. Asi by nebyli vůbec, protože by se dávno rozplynuli v ostatních blízkovýchodních národech a dnes bychom o sobě mluvili úplně jinak. Je tedy škoda, že je Šavuot poněkud upozaděn. A že se i při tomto svátku můžeme nejen duchovně usebrat, ale také pobavit, je jisté. Končí sedm týdnů počítání omeru, sedm týdnů od Pesachu už uplynulo a přišlo slavnostní období sklizně. Dnes už do Chrámu oběť v podobě dvou bochníků chleba nedoneseme, ale jako připomínku sladkosti Tóry se vaří medová a mléčná jídla, počásí i v České republice už je příznivější, a tak je Šavuot často spojen s pikniky.

Udělejte si třeba klasické blinches s tvařohem, napečte medové koláčky a vydejte se na piknik, konečně už snad i s několika přáteli. K tomu si můžete přečíst nový Maskil. Najdete zde několik textů věnovaných historii, rozhovor s izraelským spisovatelem Asafem Gavronem, vzpomínku na fotografa Pavla Diase a mnoho dalšího. Studenti mají nyní na pilno, a proto Jews News budou až příště, naši mladí autoři se nyní věnují studiu, držíme jim palce, aby to po roce distanční výuky dobře zvládli.

VAŠE REDAKCE

Moábská Rút – příklad upřímné proselytky

V neděli večer, 16. května zahajujeme dvoudenní svátek Šavuot – שבועות חג – neboli Svátek týdnů (viz Ex 34,22 a Dt 16,10), který slavíme až do úterního večera 18. května (6. a 7. sivanu). Tento název připomíná naši povinnost počínaje druhým dnem Pesachu, ode dne přinesení oběti snopku ječmene do Chrámu, počítat sedm plných týdnů a v padesátý den přinést novou moučnou oběť Hospodinu (Lv 23,15–16).

Připomeňme, že svátek má ještě další názvy. Jedním z nich je Svátek prvotín – חג הביכורים, protože počínaje tímto svátkem se přinášely prvotiny úrody do Chrámu (Ex 23,19 a Nu 28,26). Jiným názvem je Svátek žatvy – חג הקציר, neboť se v tomto období žala pšenice (Ex 23,16). Kromě toho máme název svátku, který mu dali naši učenci ליל חמץ, a sice Doba/svátek darování Tóry – חמץ מתן תורה. Šestáho sivanu Hospodin daroval Mojžíšovi Tóru a pronesl Desatero – עשרת הדברות (Ex 20,2-17).

O druhém svátečním dnu čteme biblický svitek Rút – מגילת רות, který se nazývá též svítekem konvertitů – מגילת גרים. Podobně jako Rút, tak pod horou Sinaj celý národ synů Izraele přijal Tóru a Všemohoucí jej po východu z Egypta „konvertoval“.

Příběh Moábký Rút

Svitek, jehož děj se odehrává v době Soudců, vypráví příběh Elímelecha, jeho ženy Noemi a dvou synů, Machlona a Kiljona, kteří v době sucha a neúrody odešli z judského Betléma za Jordán, do Moábu. Machlon a Kiljon se v Moábu oženili s místními dívkami. Machlon si vzal Rút a Kiljon Orpu. Rodina žila v Moábu deset let. Během pobytu v Moábu zemřel Elímelech a též dva jeho synové. Zůstala vdova Noemi s rovněž ovdovělými snachami Rút a Orpou. Noemi se tehdy dověděla, že Hospodin dopřál opět zemi Izraele dešť a dlouhá doba sucha skončila. Noemi se tedy chce vrátit zpět do Betléma a své snachy prosí, aby se vrátily ke svým rodičům „do svých stanů“ – ke svým tradicím a bohům. Jsou ještě mladé a jistě se znovu vdají.

Orpa se rozloučí s Noemi a odchází zpět ke svým rodičům, ale Rút se odmítá vrátit domů a je připravena spojit svůj život s Noemi, s jejím národem a Bohem Izraele. Takto hovoří Rút ke své tchyni: Ale Rút jí odpověděla: „Nenaléhej na mě, abych tě opustila a vrátila se od tebe. Kamkoli půjdeš, půjdu, kdekoli zůstaneš, zůstanu. Tvůj lid bude mým lidem a tvůj Bůh mým Bohem. Kde umřeš ty, umřu i já a tam budu pochována. Ať se mnou Hospodin udělá, co chce! Rozdělí nás od sebe jen smrt.“ (Rt 1,16–17). Když viděla Noemi, že Rút

chce opravdu opustit svou rodinu v Moábu, svou tradici, kulturu a náboženství, více nenaléhal. Jak midraš Rut Raba 2:22 uvádí: Noemi objasnila Rút, co její právě vyřčené přání bude pro ni v životě znamenat a začala jí postupně objasňovat zákony konvertitů: „....Dcero moje, není zvykem dcer Izraele navštěvovat divadla a cirkusy nevěřících.“ Rút odpověděla: „Kamkoli půjdeš, půjdu.“ Noemi jí na to pravila: „Není zvykem, má dcero, aby Židé žili v domě, kde není mezuzá.“ Rút jí řekla: „....kdekoli zůstaneš, zůstanu. Tvůj lid bude mým lidem.“ Toto jsou tresty a výstrahy (za neplnění Božích přikázání) „....a tvůj Bůh bude mým Bohem.“ Další přikázání – micvot, které jsou v Tóře...

Rút nestačí přijmout víru v Boha Izraele a zavrhnout modloslužbu, ale, jak jí Noemi objasňuje, Rút se musí oprostít od své kultury a zvyků spojených s pohanským světem, v němž doposud žila. Toto oproštění se od kultury a tradice nežidovské většiny, v níž dosud konvertité žili, je pro některé z nich dodnes velkým problémem. Nemyslím tím odříct se všeho, co moderní doba člověku skýtá, ale jedná se spíše o formu kulturního vyžití. Jakou hudbu poslouchat, na jaké filmy se dívat, jaké knihy číst, jaké výstavy a další kulturně-společenské akce navštívit. Myslím, že pokud proselyta vynechá některé koncerty a filmy, nebude číst některé druhy knih či nenavštíví pár zvláštních výstav, ještě mu zbude tolik „košer“ kulturně-společenských zájmků, hudebních produkcí, knih a filmů, že celý dlouhý život, do sto dvaceti, mu nebude zdaleka na vše stačit.

Kdo konvertoval Rút?

Důležitou součástí vnějšího vystupování proselyty, zvláště pak proselytek je to, čemu se dnes říká dress-code. Nikdo dnes nežádá po konvertitkách, aby se oblékaly v duchu módy Mea Še'arim. Oblečení má být sice cudné, avšak slušivé a žena se v něm má cítit příjemně. Připomeňme, že pokud je proselytka vdaná, nosí obvykle pokrytou hlavu. Zde je opět velmi široký výběr počínaje různými šátky, klobouky a parukami. Vše je otázkou individuálního vkusu té či oné ženy. Samozřejmě, muži také v tomto ohledu nemají „protektu“, neboť povinnost každého zbožného Žida je mít pokrytou hlavu. Opět je široký výběr počínaje kšiltovkami, klobouky či jinými čepicemi. U Rút toto jistě v oné době nebyl problém, protože všechny ženy, až na výjimky, se oblékaly cudně a nebylo velkých rozdílů v oblečení jak svobodných, tak vdaných Moábek, Židovek nebo Amónek.

Mnohé generace rabínů a komentátorů svitku Rút se snažili vyjasnit kdy a kdo kon-

Noemi se svými
snachami na obraze
Philipa H. Calderona

vertoval moábskou Rút. Jedním z přijatých názorů učenců je, že Rút a Orpa konvertovaly před svatbou s Machlonem a Kiljonem, když byly ještě malé. To uvádí i rabín Moshe Sternbuch, halachická autorita izraelské ortodoxní obce – עדה חרדית ve své knize Mo'adim u'zmanim, 5. část, odstavec 316. Obě Moábky konvertovaly jejich budoucí manželé za účelem oženit s cizinci. Ukazuje se, že Machlon a Kiljon žili s ženami, které konvertovaly podle halachy. Konverze nezletilých není však absolutní. Takový konvertita, když dospěje, může se ohradit proti svému gijuru a vrátit se zpět ke své dřívější nežidovské víře a tradicím. Potom je gijur neplatný. To udělala Orpa, když se vrátila ke své moábské rodině. Rút se však přimkla ke své židovské tchyni. Rút se proti svému gijuru neohradila. Avšak vzhledem k tomu, že Rútin manžel zemřel, tak nemůže už dokázat nebo vyvrátit, zda se třeba Rút dříve neohradila, že by odmítla svou konverzi. Proto musela konvertovat podruhé a tehdy ji konvertovala Noemi.

Vraťme se však na samý konec svitku Rút, který dokazuje, že Rút byla opravdovou konvertitkou čili גיורת צדק. Noemin příbuzný z Elimelechovy strany Boaz se s Rút oženil a všichni lidé, který byl v bráně, i starší (dnes bychom je nazvali soudci – דיינים) odpověděli (Rt 4,11): „Jsme svědky. Kéž dá Hospodin, aby žena, která přichází do tvého domu, byla jako Ráchel a Lea, které obě zbudovaly dům izraelský. Počítej si zdatně v Efratě a zachovej jméno v Betlémě.“

Rút, jako zakladatelka královské dynastie

Rút porodila Boazovi Ovedu, Oved zplodil Jišaje a Jišaj zplodil Davida. Z toho plyne, že nejslavnější židovský král David, z jehož rodu přijde Mesiáš, měl svůj původ v moábské konvertitce Rút.

Byli však někteří, kteří právě pro moábský původ Davidovy babičky zpochybňovali Davidovu legitimitu. Na pomoc si vzali slova Dt 23,4: לֹא-יָבֵא עַמּוּנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל יְהוָה: לא יבא עמוןי לא יבא מואב בקהל יהוה. „Do Hospodinova shromáždění nikdy nevstoupí Amónec nebo Moábec; ani jejich desáté pokolení nevstoupí do Hospodinova shromáždění.“ Tato slova Tóry měla své uplatnění i během Ezrový a Nehemjášovy

reformy v 5. stol. př. o. l., kdy se jednalo o očistu židovského národa od nežádoucích cizích vlivů a žen, které si do Judska přivezli navrátilci z Babylónie. Naopak Mišna, traktát Jevamot 8:3 uvádí: „Amónec a Moábec jsou zakázáni (ke konverzi) a tento zákaz je věčný. Avšak jejich ženy jsou povoleny (po konverzi) okamžitě.“ Také v Talmudu, traktát Jevamot 77a se uvádí: „Do Hospodinova shromáždění nikdy nevstoupí Amónec nebo Moábec. Amónec, nikoli však Amónka. Moábec, nikoli však Moábka. Raba vysvětloval, co znamená „Ty jsi mi rozvázal pouta“ (Ž 116,16). David pravil Všemohoucímu, budiž požehnán: „Vládce světa, dvě pouta, která mě svazovala, jsi rozvázal. Moábku Rut a Amónku Naamu.“ Podobně tomu bylo i s Davidovým vnukem Rechabeamem, prvním judským králem, jehož matkou byla Šalomounova žena, Amónka Naama (1Kr 14,21). Historické příklady ukazují, že každý, až na tyto dvě výjimky Amónců a Moábců, se může stát nedílnou součástí židovského národa, ba dokonce zakladatelkou královské dynastie jako moábská konvertitka Rút.

Dnes je samozřejmě situace jiná, než byla před třemi tisíci lety nebo i v době římské nadvlády v Judsku, kdy konverze byla mnohdy spojena s nebezpečím života nejen pro samotného konvertitu, ale i pro členy rabínského soudu, kteří jej přijali. Nyní se mnozí ptají, kdo je opravdový proselyta – צדק-גר? Na tuto otázku lze odpovědět: Ten, kdo konvertoval podle halachy. Tedy ten, kterého (či kterou) přijal rabínský soud, v němž zasedají bohabojní muži – בית דין יראי שמים. Takový bejt din je vlastně vyslancem celého židovského národa, který jeho jménem proselytu přijímá a činí jej jeho nedílnou součástí. Proselyta či proselytka se pak zavazuje plnit všechna přikázání Tóry – micvot, které dnes Žid může plnit, a všechna ustanovení učenců לר"ת. Stručně řečeno, proselyta na sebe přijímá jeho přikázání Tóry – מצוות תורה-עול.

Nutno dodat, že pokud nějaký konvertita, tedy Žid, zhrěší a nedodrží některá přikázání Tóry, nepřestává být Židem. Až na zcela ojedinělé výjimky nikdo nemá právo zrušit jeho konverzi. Na druhou stranu – cesta k pokání – בתשובה חזרה je vždy otevřená.

RABÍN DANIEL MAYER

PROGRAM BEJT SIMCHA

Květen 2021

S ohledem na situaci a vládní opatření budou aktivy Bejt Simcha probíhat formou online setkání prostřednictvím Skypu. Chcete-li se zúčastnit, přidejte si do Skype kontaktů našeho kantora Ivana Kohouta, Skypename: ivankohout

NÁBOŽENSKÉ AKCE – BOHOSLUŽBY

Kabalat šabat online

Kdy: každý pátek v 17.00

Online studium v Chavruta

Kdy: každou středu v 19.00

Šavuot online

Kdy: 16. 5. neděle v 18.00

Společně proneseme večerní modlitbu a následovat bude studium knihy Rút a traktátu Pirkej avot. Studovat budeme v tradiční formě chavruta, a proto bychom vás rádi poprosili, abyste se na tyto texty předem podívali a vybrali jednu jejich pasáž, ke které promluvíte. Tóru přijmeme jako celá komunita.

Bejt Simcha

Maiselova 18, 110 00 Praha 1
telefon: 603 393 558
e-mail: kehila@bejtsimcha.cz
web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v **elektronické podobě** na www.maskil.cz

b) v **tištěné podobě** za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 603 393 558, e-mail: redakce@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5×8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Práce fotografa musí mít také etický rozměr

Vzpomínka na Pavla Diase

Pavel Dias byl můj profesor na katedře fotografie na FAMU, ale poznal jsem ho ještě dřív. Koncem devadesátých let jsem dělal civilku na Sociálním oddělení ŽOP.

Byla to také doba, kdy jsem začal intenzivně fotografovat. Na obec tehdy chodila fotit Mária Kracíková, studentka FAMU, se kterou jsem se spřátelil. Mária tehdy pod Diasovým vedením udělala knihu Kehilaprag, která představuje moc zajímavý, trochu stylizovaný obraz tehdejšího života obce. Přes Máriu jsem se s Pavlem seznámil, ale vlastně jsem

ho znal už z jejího vypravování, obrázků, a hlavně z jejího přístupu k fotografii.

Když jsem poprvé přišel k Pavlovi domů, byl jsem ohromen. Podkrovní byt nacpaný knihami, všude kamery různých formátů a věci související s focením. Vše robustní, hodně používané, častokrát uzpůsobené nebo nějak dopracované. Dias se nespokojoval s konfekčním řešením, které nabízely výrobci fototechniky. Buď z důvodů úspory peněz, nebo prostě proto, že jeho potřebám neodpovídal žádný kus na trhu, zaměstnal mechanika, aby mu něco vyrobil a elegantně vyřešil nějaký technický problém. Myslím, že to bylo v daleko větší a sofistikovanější míře než obvyklá brikoláž, vynucená nedostatkem věcí na tehdejšímu trhu. Tuto svou schopnost si podržel i v digitální éře.

Ono políbení technikou ale nevyvolávalo potřebu žádat takovou kvalifikaci po druhých. Měl studenty, pro které mohl fotoaparáty představovat skříňku, u které stačí, že funguje a víme, co je na vstupu a jaký bude výstup. Říkal, že nezáleží, jakou kamerou se fotografuje, hlavní je fotografovat srdcem a důležitá je dobrá fotka.

Já jsem pokaždé přinesl balíček náhledových fotografií, z nichž jsem chtěl vybrat finální výstavní soubor, seděli jsme a Pavel vzal kartičky a začal je rozkládat po stole. Napřed vše rozdělil do hromádek, pak různě přeskupoval a při tom vyprávěl. Vždy se to nějak dotýkalo tématu, občas ale někam utekl, a mně trvalo, než jsem pochopil souvislosti. Pak mi ukázal jednu fotku a zeptal se: „Opravdu tam chceš tohle?“ Když jsem řekl, že na tom netrvám, tak teprve vysvětlil, v čem je podle něj třeba neuctivě používat ten který obrázek. Když jsem řekl, že tu fotku chci, tak to akceptoval, ale já si pamatoval, že je tam nějaká pochybnost. Nakonec jsem třeba pochopil, že viděl banalitu, kterou já jsem nechápal, protože jsem kvůli obrázku čekal dvě hodiny v dešti, a proto jsem si myslel, že to musí být ono.

Na katedře fotografie na FAMU se okolo různých profesorů přirozeně tvořily skupiny žáků, ale okolo Diase vznikl kmen lidí, kteří sdíleli jeho pohled na fotografii. Jako pedagog byl extrémně zajímavý, když vyprávěl příběhy, které se různě vrstvy. Mnoho věcí sám zažil, znal spoustu lidí a věděl, kdo co zajímavého udělal a dělá. Z vypravování se skládalo zásadní poselství, které svým studentům

Osvětim 1975

Osvětim Březinka 1975

Praha 1968

předával. Spoustu věcí také považoval za tak důležité, že studenty bral, aby jim je ukázal.

Ještě než se stal Miroslav Tichý velkým objevem pro světovou fotografii, Dias za ním jezdil na návštěvy a bral sebou studenty, jen aby viděli. On ho dávno objevil a chápal, že je zde něco, co je dobré ukázat. Bral studenty do Osvětimi, aby viděli.

Dias se přátelil s Josefem Koudelkou. Když o něm mluvil, cítil jsem z toho, že se s ním trochu srovnává. Podle Pavla Koudelka obětoval fotografii úplně všechno – osobní pohodlí, rodinu, možná i kritické myšlení, kterému nestačí k životu jen vizualita – veškerou energii nasměroval k vlastní tvorbě. Dias jako by žil s vědomím, že to mohl udělat podobně – kdyby se soustředil na vlastní fotografování, talent i vše ostatní jistě měl. Kdyby odešel z Československa, mohl třeba také být členem agentury Magnum, kterou zakládali fotografové, jež pokládal za svůj vzor. On zvolil ale jiný život. Založil rodinu a pak si pořídil ještě jednu v podobě školy. Jeho pedagogické působení nasměrovalo množství žáků. Vedl lidi nejen k řemeslné dovednosti, vidění a zájmu o témata, ale k tomu, že práce musí mít také etický rozměr, který třeba zadrží ruku připravenou na spoušti, nebo nějaký negativ nechá ukrytý v archivu, ale hlavně prostupuje celým životem fotografa.

DAVID KUMERMANN

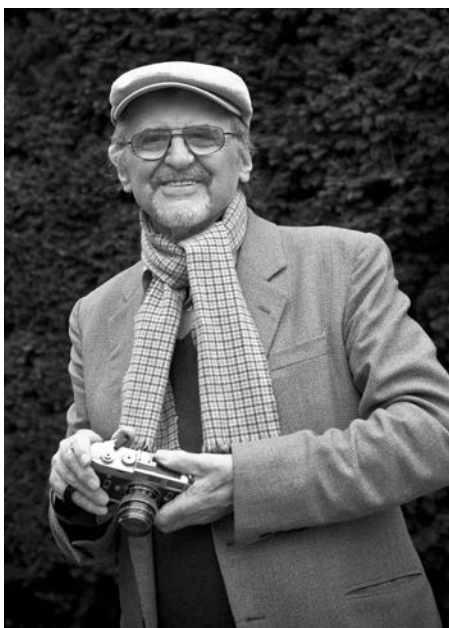

foto Karel Cudlín

Profesor **PAVEL DIAS** (1938–2021) byl jeden z nejznámějších českých fotografů dokumentaristů. Od padesátých let soustavně fotografoval v duchu tradice humanistického dokumentu. Představil se řadou výstav, knih, jeho fotografie byly průběžně publikovány v různých časopisech. Přínosem pro fotografii není jen jeho dílo, ale také pedagogické působení.

Odjezd vlaku

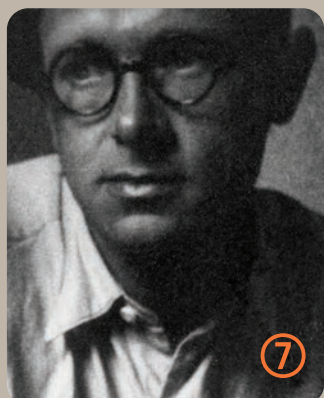
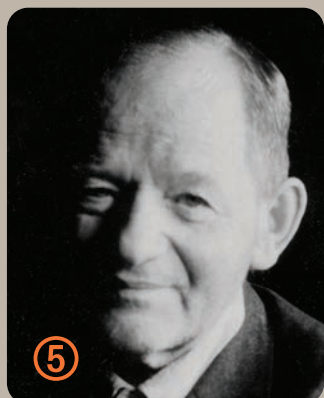
Paříž 1968

Album G.T. Výzva Památníku ticha

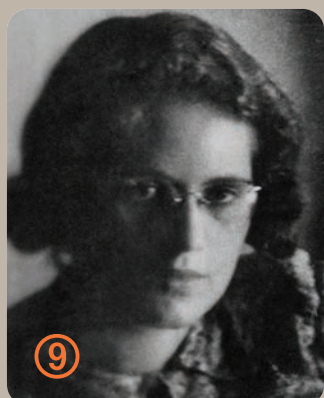

Desítky let po válce se podařilo změnit handicap v bádání po obrazech Terezína. Až dosud se pro ilustraci života v ghettu využívaly obrázky slavných výtvarníků nebo motivy z propagandistických snímků. Nyní se podařilo objevit zcela unikátní soubor fotografií v takzvaném Albu G.T. Mají pozoruhodnou výtvarnou hodnotu a jsou velmi autentické. Přibližují prostředí i tváře.

Snímky vznikly pravděpodobně mezi srpnem 1942 a zářím 1944. Pocházejí z pozůstalosti Milana Weinera, jenž přežil Terezín i Osvětim, později byl známým novinářem a rozhlasovým publicistou. Památník ticha připravuje z fotografií Alba G.T. výstavu. Na její přípravě se podílí historici z Památníku Terezín, Židovského muzea v Praze, archiváři a badatelé různých věkových kategorií. Budeme moc rádi, když se do přípravy výstavy zapojíte i vy!

Poznáváte některou z tváří? Setkali jste se s Milanem Weinerem? Staňte se spolu s námi účastníky pátrání a sdílejte s námi Vaše vzpomínky, příběhy, souvislosti.

Pište nám na: info@bubny.org nebo vera@bubny.org
Děkujeme, Památník ticha

Báseň z varšavského ghetta – doplnění k minulému číslu

Omlouvám se všem čtenářům i autorovi příspěvku panu Štěpánu Balíkovi, nedopatřením v minulém čísle Maskilu vypadla báseň a její překlad. Uvádíme ji tedy nyní.
Redakce

Władysław Szlengel

Dwie śmierci

*Wasza śmierć i nasza śmierć
to dwie inne śmierci.*

*Wasza śmierć – to mocna śmierć,
szarpiąca na ćwierci.*

*Wasza śmierć śród szarych pól
od krwi i potu żywnych.*

*Wasza śmierć – to śmierć od kul
dla czegoś – ...dla Ojczyzny.*

*Nasza śmierć – to głupia śmierć,
na strychu lub w piwnicy,
nasza śmierć przychodzą psia
zza węgla ulicy.*

*Waszą śmierć odznaczają krzyż,
komunikat jak wymienia,
naszą śmierć – hurtowy skład,
zakopię – do widzenia.*

*Wasza śmierć – wy twarz w twarz
witacie się w pół drogi,*

*nasza śmierć – to skryta śmierć
kopana w masce twógi.*

*Wasza śmierć – zwyczajna śmierć,
człowiecza i nietrudna,
nasza śmierć – śmietnicza śmierć,
żydowska i – paskudna.*

*Nasza śmierć jest waszej śmierci
daleką biedną krewną.*

*Gdy spotka wasza – naszą śmierć,
nie wita jej na pewno.*

*I w czarną noc przez smugi mgieł
nad miastem – w mroków piekle,
dwie śmierci przeklinają się,
złorzecząc sobie wściekle.*

*Na murku – patrząc w strony dwie,
podgląda kłótnię skrycie
to samo chciwe, sprytné, zlé
i jednakowe Życie.*

Dvě smrti

*Vaše smrt a naše smrt,
jsou jak dvě jiné smrti.*

*Vaše smrt – je dobrá smrt,
trhá vás do mrti.*

*Vaše smrt uprostřed polí
se zemí krví úrodnou.*

*Vaše smrt – je smrt kulí
za něco – ... za Vlast rodnou.*

*Naše smrt – je hloupá smrt,
tam, kde půda či starý sklep,
na nás psí smrt zbyde,
zahneš a máš ji hned.*

*Vaši smrt označí kříž,
úředně ji oznamujou,
naše smrt – je velkosklad,
zakopou – a na shledanou.*

*Vaše smrt – vy tváří v tvář
zdravíte se „milý brachu“,*

*naše smrt – je ukrytá smrt
vykopána s maskou strachu.*

*Vaše smrt – obyčejná smrt,
je lidská, lehká, snadná,
naše smrt – ze skládky smrt,
židovská a – mizerná*

*Naše smrt je vaši smrti
jak chudá příbuzná.*

*Když potká vaše – naši smrt,
tak dělá, že ji nezná.*

*A v černé noci v pásech mlh
nad městem – v mračném pekle,
smrti dvě si nadávají,
a zlořečí si vztekly.*

*Na zídce – na ty dvě civí,
na hádku hledě přes plot
ten sám jen lačný, chytrý, cizí
ten stejně cenný život.*

Co se na podzim domluvílo, to platí i na jaře

Aktuality k novému neveřejnému pohřebišti v Brandýse nad Labem

Jak čtenáři Maskilu vědí, v listopadu loňského roku Bejt Simcha informovala o dohodě s pražskou židovskou obcí ve věci spolupráce na správě a užívání části židovského hřbitova v Brandýse nad Labem. Jde o část hřbitova, která je určena pro členy židovských obcí i jejich nežidovské partnery, kteří preferují pohřeb do země nebo mají jiný než ortodoxní gijur.

Jakkoli čas letí a komplikace s covidem pokračují, předepsané halachické úpravy hřbitova pokračují. V loňském roce už proběhlo vybudování podzemní zdi oddělující obě části hřbitova a vysazení keřů, pro viditelné oddělení staré a nové části. Pro dokončení nadzemního oddělení bude, dle sdělení Ing. Mojmíra Malého ze společnosti Matana a.s., vztyčena oddělovací stěna z rákosové rohože vyvázané na kůlech. Také bude doplněna výsadba zeleně, která je zatím nedostatečného vzrůstu, místy proschlá a bude v budoucnu nahrazovat provizorní rákosové oddělení.

Bejt Simcha, reformní židovská komunita v Praze, je pověřena koordinací činností souvisejících s rituálními náležitostmi neortodoxního židovského pohřbívání a má tedy eminentní zájem na důstojném vzhledu pohřebního místa. Chceme se tedy aktivně zapojit do příprav provozu a údržby pohřebiště. Nabídlí jsme proto konkrétní aktivity, které by tomuto projektu napomohly.

Prvním krokem bude základní zajištění vstupních vrat a odvoz zbytků stavebního materiálu z prostoru hřbitova. Následně bude Bejt Simcha spolupracovat s Matanou na geodetickém vytyčení hrobových míst. Veškerá činnost na novém pohřebišti je koordinována s panem Chaimem Kočím, rituálním správcem pohřebiště. Dalšími kroky budou i brigády, ke kterým pozveme širokou židovskou společnost i naši mládež.

Touto spoluprací chceme naplnit přirozený zájem nejen našich členů, o tento druh pohřbu na židovském pohřebišti, při dodržení požadavků pražského rabinátu.

JAN KINDERMANN,

předseda Bejt Simcha

Popsat realitu obou stran

A jsou nějací izraelští autoři, kteří vás inspiroují? V Česku je známý třeba Etgar Keret. Etgar je můj dobrý přítel. Ale pokud bych měl mluvit o inspiracích, spíše to budou nějací američtí spisovatelé a autoři, ať už třeba Mark Twain nebo Philip Roth.

Spisovatel, textař i zpěvák

Uvažoval jste už v dětství o tom, že byste chtěl psát? Pamatujete si třeba první povídku nebo vůbec první text, který jste napsal?

Jako děti jsme psali spolu s mým nejlepším kamarádem každý svou povídku, ale o čem to bylo, už si nepamatuju. Tehdy nám bylo asi 10 let a jsme dobří kamarádi až dodnes (mimochodem, on je teď velice úspěšný byznysmen – založil kavárenský řetězec Aroma, který má v Izraeli asi 150 poboček a několik dalších po celém světě – vybral si tedy mnohem lepší profesi).

Ale neuvědomuju si, že bych měl jako dítě nějaké zvláštní spisovatelské ambice, a to až do doby, kdy jsem skončil školu a chystal jsem se do armády. Tehdy jsem trochu cestoval a psal jsem svým přátelům dopisy z cest. Moc se jim to líbilo a jeden z nich mi tehdy řekl, že bych měl psát knihy. Dal mi i sešit s tím, ať něco napíšu. Ten sešit tu dokonce mám, nedávno jsem na něj narazil při stěhování (*bere z police notes a listuje stránkami*). Je tu i začátek té povídky. Když jsem ho teď četl, překvapilo mě, že je to docela dobré (*smích*).

Možná byste ji měl dokončit.

Možná. Je to zatím asi pět stránek, ten sešit je skoro prázdný. Vlastně jsem si to tu asi položil i proto, že jsem myslel, že ho použiju. Uvidíme.

Když jsem se vrátil z armády, bylo mi možná 23 let, a tehdy jsem začal psát. Pracoval jsem nejřídív pro noviny a až o pár let později jsem začal psát uměleckou literaturu.

Pokud si dobře pamatuji, tak první kniha, kterou jste publikoval, byla „Ice“. Byl to úspěšný titul?

Jak se to vezme. Neprodalo se příliš mnoho kusů, ačkoli první edice byla rozprodaná a pak jsme vydali druhou. Mělo to ale poměrně dobré recenze a je malé množství lidí, kteří tvrdí, že to je dokonce má nejlepší kniha. Není jich mnoho, ale jsou o tom přesvědčeni. Je to něco úplně jiného, než co jsem psal později, a v té době v Izraeli nic podobného nevycházelo. Inspiroval jsem se americkými spisovateli, jako jsou třeba Bret Easton Ellis. V tom příběhu je poměrně hodně násilí, sexu, je to plné energie, mladé mužské energie, ale myslím, že je to hodně autentické.

S Asafem Gavronem o tom, jaké to je psát v Izraeli romány o izraelsko-palestinském konfliktu, ale i o jeho rodině a životě v Tel Avivu.

Vaši rodiče se nenarodili v Izraeli, pocházejí z Londýna, můžete povědět něco víc o své rodině? Vy sám jste vyrostl už v Izraeli?

Rodiče se usadili v Izraeli pár let před tím, než jsem se narodil. Já jsem tedy spolu s mým bratrem a sestrou vyrostl v Izraeli, poblíž Jeruzaléma, kde moji rodiče žijí dodnes. Rodiče byli přesvědčení sionisté a když přijeli do Izraele žili nejprve nějakou dobu v kibucu. Pak se přesunuli na jih do města Arad, které tehdy vznikalo, a tam jsem se narodil i já. Naše rodina byla mezi prvními, které se v Aradu usadily.

Váš první jazyk byl tedy patrně angličtina. Ano, doma jsme mluvili anglicky. Později to tedy bylo spíš tak, že rodiče na mě mluvili anglicky a já jim odpovídal hebrejsky.

Kde bydlíte teď?

Teď jsem rozvedený a žiji už pět let v Tel Avivu. Ale dříve jsem hodně cestoval a nějakou dobu jsem žil na mnoha místech – třeba ve Velké Británii, v Německu nebo v USA.

V Jeruzalémě, kde jste vyrostl, už žít nechcete?

Hlavně jako dítě jsem to město měl skutečně rád. Mám k němu vztah a jsem svým způsobem hrdý na to, že pocházím z Jeruzaléma. Rád se tam vracím, rád se v Jeruzalémě procházím, mám tam přátele a jezdím tam poměrně často. Ale pro sekulárního a liberálního člověka jako jsem já je mnohem příjemnější a komfortnější bydlet v Tel Avivu. A to přes to, že je toto místo méně intimní, méně osobní, a i přesto, že ani nemám rád moře a nechodím na pláž. Dávám přednost jeruzalémským kopcům i tamnímu podnebí a nenávidím počasí v Tel Avivu. Ale přes to všechno chci žít tady. Tel Aviv je místo, kde jsou lidé, kteří jsou mi podobní a něčím blízcí.

Vraťme se ještě k vaší rodině. Váš tatínek byl novinář, můžete říct, že to byl on, kdo vás ovlivnil ve vaší spisovatelské dráze? Můj otec pracoval jako novinář pro anglické noviny a rozhlas i tady v Izraeli. Určitě na mě vliv měl, ale nebude to jediný vliv. Knihy a literatura byly pro naši rodinu vždy důležité. Můj otec psal knihy (převážně ale literaturu faktu) a můj strýc byl sice byznysmen, ale v odvětví tisku a nakladatelství, a můj bratranec v Anglii je také spisovatel.

Otec mi neustále dával nějaké knihy k přečtení a podporoval mě v tom. Nemohu ale říct, že by to byl jen on, kdo mě v psaní podnítl – přece jen to není to samé, jako když jste automechanik a plánujete, že svůj podnik jednou předáte synovi.

Ta kniha nebyla nikdy přeložena?

Ne. První, co bylo kdy přeloženo z hebrejštiny, bylo několik povídek z mé druhé knihy, které byly přeloženy do různých jazyků. Pak moje třetí kniha „Moving“ byla přeložena o mnoho let později do němčiny. No a čtvrtý titul Tanin pigua (hebr. תנין פיגור, *Útok krokodýla*) je kniha, která poměrně nedávno vyšla v překladu do češtiny pod názvem „Smrt v zádech“. Ale už dříve byla přeložena moje novější kniha – Ha-giv'a (hebr. הגבעה, *Pahorek* – *česky vyšlo jako „Osada na pahorku“* pozn. red.).

Hlavně v Česku vás všichni znají jako autora. Vy ale děláte mnohem víc. Vedle spisovatele jste také překladatelem (z angličtiny do hebrejštiny) a také hudebníkem. Dovedete si představit, že byste nějakou z těchto činností nedělal? Nebo jsou všechny nedílnou součástí vaší osobnosti?

Sám sebe dnes vnímám především jako autora umělecké literatury. Ale cítím, že potřebuju dělat i něco jiného. Rozhodně si tedy nedovedu představit, že bych se mohl vzdát psaní literatury, to je to hlavní, ale vedle toho musím dělat i něco dalšího – ať už překládat nebo třeba zpívat. Nejsem novinář, ale někdy rád přispívám do časopisů a novin, nebo také spolupracuju na televizních projektech a scénářích.

Stačí mi ale psát i něco drobného, jako třeba včera při setkání s mým přítelem, který mě poprosil o pomoc s napsáním nějakého právního textu. Prostě jde o to vystoupit z kolejí a nespadnout do rutiny psaní vlastních knih.

Když jsme zmínili, že jste hudebník, budme konkrétní. Jste členem zajímavé kapely s názvem Ha-pe ve-ha-tal pajim (הפה והטלפיים) – povězte něco o tomto projektu. Je stále aktivní?

Ano, stále fungujeme a naším ústředním programem je vydat každých šest let nové album. Začali jsme s tím v roce 1989. Koncertů máme ale málo. Není to o tom, že bychom neměli rádi publikum, občas vystupujeme a jednou jsme dokonce hráli v Německu, ale tento koncept nahrávání nám víc vyhovuje. Je to lepší pro náš projekt, naši hudbu, a navíc bychom při pravidelném koncertování museli zkoušet úplně jiným způsobem. Jsme ve skupině tři a pro každého z nás to má v životě svým způsobem důležité místo.

Jaká je vaše role v tomto uskupení?

Zpívám a napsal jsem většinu našich textů a taky některé melodie.

Chápu správně, že jste skupinu založil vy sám? Co vás k tomu vedlo?

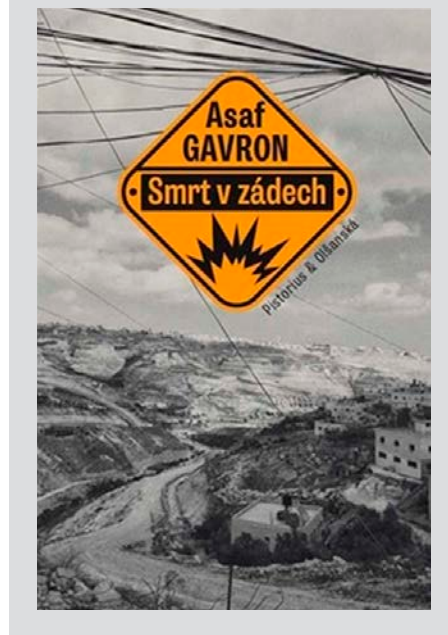
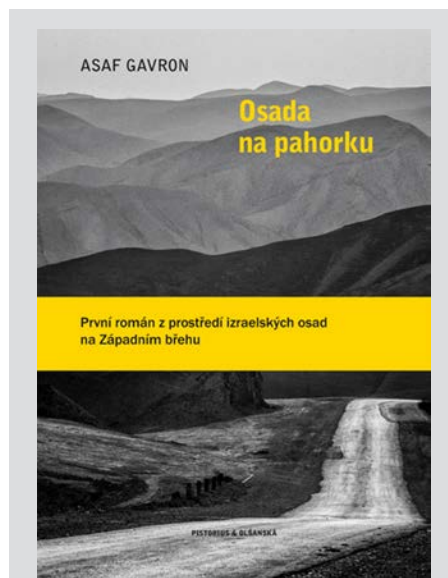
Chtěl jsem být popovou hvězdou (smích).

Samozřejmě. Jako každý...

Jasně. A taky jsem chtěl být fotbalová hvězda, jako každý kluk...

Ale zpět ke kapele. Měl jsem vždy rád popovou hudbu. Zakládali jsme už na škole nějaké skupiny a hráli na klávesy CASIO za pomoci předehraných rytmy a melodií.

Když jsem byl v armádě, potkal jsem tam našeho nynějšího kytaristu. Třetí člen naší kapely byl členem hudební skupiny, která byla na počátku 90. let v Izraeli hodně slavná. Bylo to něco jako izraelská obdoba Sex Pistols. Díky tomu se nám také velice snadno podařilo vydat naše první album, protože kamarádi už měli kontakty s vydavatelstvím a nahrávacím studiem.

Román o osadnících a Palestinec hlavní hrdina

Když se vrátíme k psaní. Většina vašich knih, alespoň tak, jak vás znají čeští čtenáři, zpracovává poměrně těžká témata, jako jsou teroristické útoky, izraelsko-palestinský konflikt apod. Považujete je za důležitá témata, k nimž se jako izraelský spisovatel chcete vyjádřit? Cítíte potřebu o těchto věcech psát?

Moje první kniha s těmito věcmi neměla ještě nic společného, a i když o nich píšu, snažím se stát tak nějak mimo tyto události. Poprvé jsem ale skutečně cítil potřebu psát po druhé intifádě a tehdy právě vznikla také kniha „Smrt v zádech“.

A jestli jsou to důležitá témata? Myslím, že jsou, ale nikomu jinému bych nechtěl radit, o čem by měl psát. Máte pravdu, že je to nějaká moje osobní potřeba. I když se třeba snažím nebo nechci o tom psát, stejně se k těmto tématům zase vracím. Po knize „Osada na pahorku“ jsem si řekl, že napíšu nějaký krátký vtipný thriller, kde bude láska a žádný konflikt. Ale i nyní když píšu, objevují se mi v příběhu neustále prvky podobných izraelských problémů.

Jak byly vaše knihy s těmito tématy přijaty v Izraeli?

Lidé v Izraeli dávají přednost číst o něčem jiném než o tomto nekonečném konfliktu.

Ale vy píšete trochu jiným způsobem. Nepíšete primárně o politice, ale o lidech a jejich příbězích.

To je pravda. Ale pořád tam to téma je a lidé tady to moc nemají rádi. „Smrt v zádech“, první kniha, v níž jsem se těchto témat dotknul a kde je mimo jiné palestinský hrdina, se prodávala hrozně špatně. Vycházely samé špatné kritiky. Pak přišla „Osada na pahorku“, a ta byla přijata mnohem lépe. Téma osadníků je asi mnohem atraktivnější a zajímavější, takže tato kniha se dočkala dobré odezvy na všech stranách izraelské společnosti.

Čeští čtenáři tedy nyní znají dvě vaše knihy – „Osada na pahorku“ a „Smrt v zádech“. Myslíte, že díky nim mohou čtenáři lépe rozumět izraelsko-palestinskému konfliktu?

Doufám v to. Samozřejmě nevím, co kdo už ví nebo zná, ale jistě tady budou lidé, ať už v České republice nebo kdekoli jinde, kteří ví dost a nepotřebují číst historické knihy, z nichž by se učili. Věřím, že pak mou knihu mohou číst prostě jako zábavný a snad i zajímavý román. Na druhé straně ale doufám, že lidé, ať už tady nebo i v Izraeli, si díky mé knize mohou udělat lepší představu a hlubší obraz o tom, co se děje a nemusí zůstat jen u novinových titulků. Není to tedy můj cíl jako spisovatele, ale beru to jako jakýsi bonus, že mohu takto působit.

Vaše romány jsou inspirovány skutečnými osobami, místy a událostmi. Pokud zůstaneme u Osady na pahorku, jejíž hlavní děj se odehrává v jedné ilegální osadě na Západním břehu, i v tomto příběhu jste se inspiroval reálným místem, které jste navštívil. Máte přátelé mezi osadníky? Dovedete je pochopit a rozumět jim?

Ano, mám a rozumím jejich způsobu myšlení. A to je ostatně také něco, o co se snažím, když píšu knihu – dostat se do jejich hlavy, porozumět jim a popsat jejich uvažování. To

neznámá, že s nimi souhlasím, nebo že uvažuji stejným způsobem, ale myslím, že dost dobře rozumím tomu, o čem přemýšlí a jak ospravedlňuje to, kde žijí a jakým způsobem žijí.

Osady jste navštívil poprvé až tehdy, když jste se rozhodl napsat o nich knihu?

Už dříve jsem byl v některých osadách jako voják, když jsem sloužil v armádě. Většinou to byly osady v Gaze. Tam jsem byl často ještě před tím, než byly evakuovány. Na Západním břehu jsem některá místa navštívil taky už dřív, ale v době, kdy kniha vznikala jsem byl v osadách mnohokrát.

Jak vás vůbec napadlo napsat román o izraelských osadách?

Domnívám se, že jsou to velice zajímavá místa, plná fascinujícího dění, které se odehrává přímo uprostřed Izraele a velice blízko místa, kde sám bydlím, ale při tom jsou zcela odlišná – jako by šlo o úplně jinou zemi. A osadníci mě skutečně fascinují. Tito lidé mají opravdu silné ideály, které jsou dost odlišné od ideálů většiny z nás, lidí západního kapitalistického světa. Myslím také, že nejsou nepodobní prvním přistěhovalcům při vzniku izraelského státu. Dobrovolně si vybrali pro život místo, kde je spousta násilí a napětí a ubohé životní podmínky. A ačkoliv jde o velice malou skupinu lidí, mají veliký vliv s celosvětovým dosahem – jejich osud zajímá i americký Bílý dům. Proto jsem chtěl psát o nich a o jejich životech.

České publikum může vidět izraelsko-palestinský konflikt například i v seriálech jako jsou *Our Boys* nebo *Fauda*, které jsou dostupné na streamovacích službách. Znáte tyto seriály? Co si o nich a o tom, jaký podávají obraz, myslíte?

Myslím, že *Our Boys* je výborný seriál. Tvůrci se opravdu snažili ukázat realitu obou stran, což je něco, o co se sám snažím i ve svých knihách. Musím se ale přiznat, že *Faudu* jsem zatím neviděl. Vím, že bych asi měl (*úsměv*), ale opravdu jsem se k tomu ještě nedostal...

Ale nevyhýbáte se tomu záměrně – že by se vám třeba nelíbil způsob, jakým je obraz těchto událostí ve *Faudě* podáván...?

Ne, ne. O to nejde. Vždyť sám píšu o izraelsko-palestinském konfliktu. Prostě jsem se k tomu zatím nedostal, tak to nemohu posoudit. Vím, že *Fauda* je velice populární, ale příliš se na televizi nedívám.

Filmová adaptace?

Ještě jsem zapomněla zmínit jednu z vašich aktivit – podílel jste se na scénáři pro unikátní videohru *Peacemaker*.

Dělal na tom jeden můj známý, který odjel na studia do USA a tento projekt vznikl původně jako studentský projekt za účelem vytvořit videohru určenou pro mladé lidi. Pracoval

jsem tedy v týmu, nepovažuji to za svůj projekt, prostě mě oslovili, ať napíšu text. Mimochodem, i tady ten příběh ve hře ukazoval realitu z obou stran. Vracím se k tomu neustále, protože myslím, že to je nejlepší cesta, jak popsat jakýkoliv konflikt – ukázat ho z obou stran a snažit se o celistvost.

Cílem té hry je, dosáhnout míru, ať už jako izraelský nebo palestinský lídr. Na začátku hry si vybíráte stranu a svou roli a musíte se vypořádat s různými překážkami a výzvami, ať už je představují vaši vlastní lidé, protivníci, teroristé, OSN nebo Američané...

Hrál jste tu hru někdy?

Hrál, ale jsem v tom hrozně špatný a nikdy jsem nevyhrál. Myslím, že by to mohlo být i mnohem jednodušší a stejně bych nevyhrál...

Asi se nemůžeme vyhnout tématu probíhající pandemie. Tato událost se dotkla nás všech různým způsobem. Vy například jste měl být letos přítomen na literárním festivalu v Česku, který se ovšem z epidemiologických důvodů ani nekonal. Jakým jiným způsobem vás epidemie zasáhla? A má nějaký vliv na vaše psaní?

Zrovna nedávno jsem napsal poměrně dlouhý text pro německý a italský magazín o svém posledním roce – o pandemii koro-

naviru v mém životě a životech lidí v Izraeli. To, co tam sděluju, je, že se na první pohled může zdát, že pandemie mě příliš nezasáhla, protože jsem sám neonemocněl a ani neznám nikoho, kdo by měl vážný průběh nemoci, nebo by dokonce zemřel. Moje práce nebyla nějak narušena – pracuju z domova tak jako tak a pracuju na zajímavém televizním projektu. Moje dcery sice situací nějak zasaženy byly, protože se zavřely školy a ony se musely začít učit doma, ale myslím, že to zvládly velice dobře a šťastně. Nicméně, i přes toto zdání epidemie zasáhla spoustu věcí a oblastí v mém životě. Situace například ovlivnila můj vztah s přítelkyní, která vlastnila skvělý bar v Tel Avivu a musela ho zavřít, a i tyto problémy nakonec přispěly k tomu, že jsme se rozešli. Chci tím říct, že i když to může vypadat, že se nás osobně pandemie příliš nedotkla, ve skutečnosti nějakým způsobem ovlivnila úplně všechno.

Zmínil jste práci pro televizní projekt. Dovedete si představit, že by z nějaké vaší knihy vznikl film nebo televizní seriál?

Byly tady už párkrát různé pokusy. Nejblíže tomu byla kniha „Moving“ nebo „Osada na pahorku“. Ale zatím z toho nic nebylo. Poslední rok jsem pracoval na jednom televizním projektu, který měl být adaptací mé knihy, ale zatím se to nepodařilo zrealizovat. Je to běh na dlouhou trať a je potřeba víc peněz a sponzorů.

Projekt, na němž teď pracuju s režisérem Josephem Ciderem (*režisér seriálu Our Boys*, pozn. red.) není adaptací mého příběhu, ale je tomu velice blízko. Tak doufejme, že po tomto televizním projektu se nakonec podaří i nějaká adaptace mé knihy.

Co máte teď aktuálně rozepsané?

Jde o velký román. Je to asi zatím moje nejosobnější dílo, příběh z mého dětství. Vypráví o skupince čtyř kamarádů, kluků ve věku okolo deseti let až do jejich zhruba čtyřiceti pěti. Má to šest částí a každá má odlišné téma a jiný pohled na realitu. Je to tedy příběh ze života každého z nich, ale i místa, kde vyrostli, tedy místa, kde já sám jsem vyrostl – vesnice poblíž Jeruzaléma.

Pracoval jsem na tom asi čtyři a půl roku. Text je hotov a zrovna ho odesílám svému editorovi.

A myslíte, že by mohl být uveden v českém překladu?

Doufám, že ano. Uvidíme. Tohle vše zařizuje můj agent (*smích*). Ale bude to asi ještě dlouhá cesta...

Tak se budeme těšit a doufat, že to vyjde!

PTALA SE RÁCHEL POLOHOVÁ

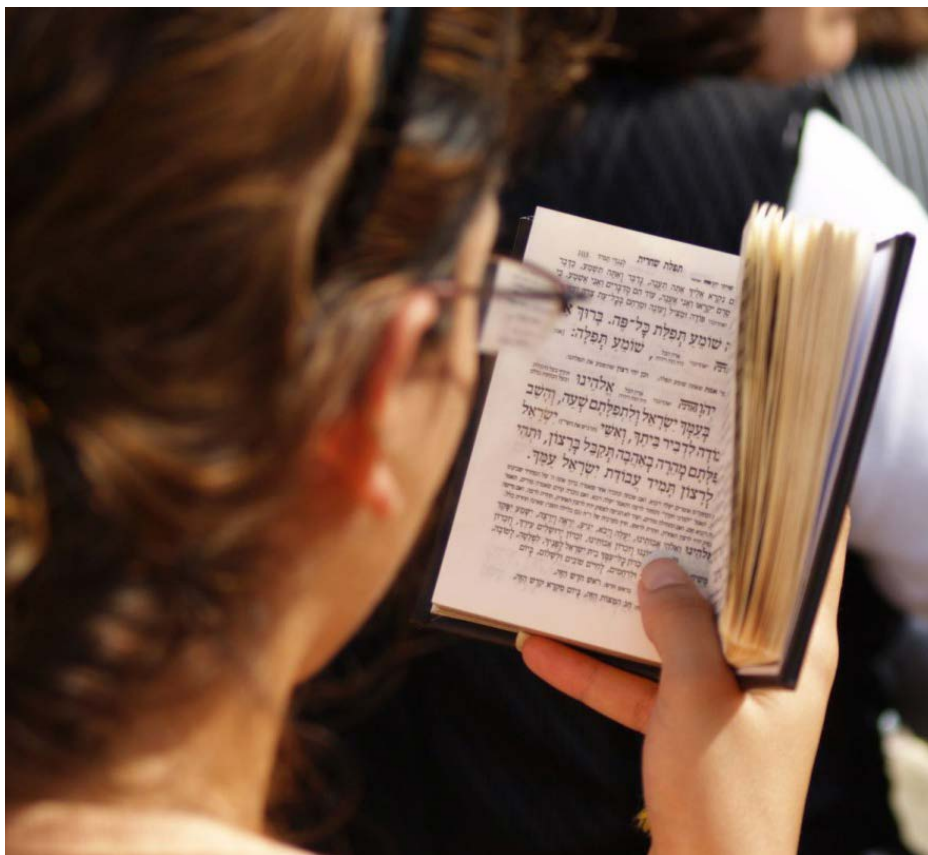
Tento rozhovor je prvním ze série rozhovorů s izraelskými osobnostmi, které kvůli epidemiologické situaci v uplynulém roce nemohly navštívit Českou republiku.

foto Howard Romero

ASAF GAVRON (*1968) se narodil v izraelském Aradu, vystudoval mediální komunikaci a nová média na univerzitách ve Velké Británii a v Kanadě. Než se vydal na spisovatelskou dráhu, pracoval jako novinář nebo kreativní ředitel high-tech společností. Ve svých knihách často zpracovává téma izraelsko-palestinského konfliktu a z jeho románů v Česku zatím vyšly dva: *Osada na pahorku* a *Smrt v zádech*. Vedle toho se Gavron věnuje překladatelství, hudbě a vyučoval tvůrčí psaní v Izraeli i USA. Je rozvedený, má dvě dcery a žije v Tel Avivu.

Požehnání sedmé

Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi všehomíra, jenž uvolňuješ spoutané.

Toho pondělního odpoledne na konci října se dala atmosféra v učebně 8. B doslova krájet. Za doprovodu svých rodičů se tam sešli všichni účastníci onoho nešťastného incidentu, který se odehrál před čtrnácti dny, kdy Jáchym ponížil a zesměšnil spolužačku Markétu Stoupovou. Markétini rodiče se chovali vůči Jáchymovi značně nepřátelsky, zatímco jeho třídní učitelka, která schůzku zorganizovala, mluvila na jeho obhajobu a snažila se ho chránit před slovními útoky. V případě pana Stoupa její slova bohužel nepadala na příliš úrodnou půdu.

„Tak vy, paní učitelko, tvrdíte, že Jáchym potřebuje především naši pomoc, hmm...“ řekl jí. „Víte, co za našich mladejch let pomáhalo nejlíp? Vzít pořádný bejkovec a hezky s ním na holou a nešetřit ranama!“

„Aby to s ním dopadlo jako s vámi?“ neodpustila si Vlčková jízlivou poznámku. „Aby z něj vyrostl agresivní člověk, pod jehož vlivem trpí dcera Stoupa jejím slova bohužel sebedůvěry?“

„Zdá se, že vinu přesouváte z viníků na jejich rodiče. V dnešní době je všechno postavený na hlavu. Ale dobře, zkusím přistoupit na tu vaši vychovávací hru. Takže se zeptám:

Co to asi musí být za rodiče, že vychovali takovýho zmetka, jako je Jáchym? Co mi k tomu povíte, pane Herink?“

Jáchymovi rodiče tam dosud seděli zcela nečinně, nečitelní jako dvě sfingy.

„Řeknu k tomu jedno,“ odpověděl Jirka tiše, leč s důrazem na každé slovo. „Přestaňte se tady navážet do druhých a pojďme vyřešit celou situaci v klidu, zcela věcně. Nikdo tady nechceme strávit kvůli hlouposti našich dětí dlouhé hodiny.“

„Kvůli hlouposti našich dětí? Tím myslíte i naši Markétku?!!! Problém má tady ten tvůj syčák a ne moje dcera!“

Jirka se naklonil dopředu, sfinga vyšla ze své strnulosti. Jitka se lehce dotkla jeho ramene: „Problém má pan Stoupa, ne ty. Zachovej klid.“

„Problém máš ty, ty krávo jedna asertivní, a ten tvůj strašně korektní manžilek!!!“ Běsi v páně Stoupově nitru se uvolnili z pout společenských pravidel.

„Kdo si myslíte, že jste?“ přešel Jirka do protiútoků. „Jste rád, že jste s odřenejma ušima získal výuční list, v životě jste nic pořádného nedokázal, dceru jste akorát zplodil, ale nepřipravil na život, jenom díky tomu, že jí můj syn ublížil, vám došlo, že má taky nějaký potřeby a starosti!“

Na koho Jirka ve skutečnosti útočil? Byl to opravdu pan Stoupa? Tomu právě došla slova, takže vykročil s nachýlenou hlavou

směrem k Jirkovi, v obličejí rudý jak pole vlčího máku. Tím jen povzbudil Jirkovu chuť pokračovat ve slovním výlevu.

„Přiznejte si konečně, že jste špatný otec! Že na svoji rodinu serete, že jsou vám vlastní požitky přednější než vaše rodina! Jak řekla paní učitelka, trpí kvůli vám nejen dcera, ale i manželka! A nikomu nedovolíte, aby vás za cokoliv kritizovali! Vám v životě neměli dovolit, abyste si založili rodinu!“

V Jirkovi se víc a víc uvolňoval doposud utajovaný vztek na vlastního otce. Pan Stoupa zaťal pěst a jeho ruka šla vzhůru...

Prásk! Rána do stolu ukazovátkem!

„Dost! To už by stačilo!!!“ zvolala učitelka Vlčková. „Jestli chcete, aby tady u toho asistovala policie, mile ráda vám vyhovím!“

Pan Stoupa se překvapeně ohlédl jejím směrem. V jeho tváři se na vteřinu mihl výraz záčka zaskočeného uprostřed neplechy. Ten chvilkový návrat do dětství, do okamžiků, kdy na něj někdo zvýšil hlas a přitom třímával v ruce něco, čím šlo rozdávat rány, ho zkrotl. Vlčkové se už podruhé v nedávné době přihodilo, že měla problém se zvládnutím svéhlavých rodičů. Teď se v zájmu všech potřebovala stůj co stůj dostat z toho ven.

„Nikdo z dospělých si tady s nikým nebude vyřizovat žádné účty,“ obrátila se na všechny. „Teď se prosím soustředíme na vaše děti. Těm předáváme kromě toho nejlepšího, co si jim přejeme předat, také často to nejhorší. Ani já nejsem výjimka. To druhé někdy funguje spolehlivěji než to první. Je to dáno tím, že to obvykle nemáme vůbec pod kontrolou. To, že naše děti udělaly špatnou věc, není zdaleka jenom jejich vina, tak prosím neházejme všechno na ně. Velký podíl na tom mají jejich rodiče, ovšem ti si to s sebou nesou zase od svých rodičů, takže neházejme vinu pouze na ně. Je to celý řetězec předávání negativního dědictví, který se může táhnout hluboko do minulosti. Nechtějme nikoho trestat. Nikam to nevede. Nikomu to nepomůže. Vynesme naše stíny na světlo. Nejlépe v přítomnosti někoho, kdo pro ně může mít pochopení. Není to snadné. Potrestat Jáchyma a jeho spoluviníky by bylo mnohem jednodušší. Ale bylo by to velmi krátkozraké a patrně by to nemělo dlouhodobý účinek. Jestliže si Jáchym neuvědomuje, co ho vedlo k jeho jednání, může k němu bezděky sklouznout znovu, my ho znovu potrestáme, časem si osvojí návyky, aby se lépe chránil před odhalením, a jeho rodiče na něj zároveň budou dál nevědomky přenášet své vlastní nevyhovující vzorce chování. Dnes máme jedinečnou šanci učinit první krok k tomu, abychom to zastavili a začali se zbavovat pout z naší minulosti. Prosím vás všechny, mějme to srdce a nepromarněme to.“

JAN DAVID REITSCHLÄGER

Vzpomínka na Theodora von Kármána

Portrét von Kármána
z roku 1931

Nežli přejdeme k jádru vyprávění o von Kármánovi, je třeba říct několik slov o jeho rodné zemi a o prostředí, ve kterém prožil dětství.

Trocha maďarské historie

Maďarsko bylo stejně jako naše země součástí Rakousko-Uherské monarchie. Po první světové válce se stal jeho vládcem Miklós Horthy, válečný hrdina a admirál ve výslužbě, jakožto tzv. regent. Maďarsko bylo, jak se tehdy říkalo, „královstvím bez krále“. Horthy byl v jeho čele 24 let, od doby potlačení revoluce, během níž existovala Maďarská republika rad, až do doby, kdy byl Němci roku 1944 unesen Horthyho syn Miklós; ten byl potom vězněn v Dachau a Němci slibovali, že ho propustí, jakmile Horthy rezignuje, avšak tento slib nesplnili.

Maďarsko tehdy patřilo po dlouhou dobu ke – trochu odbojným – spojencům nacistického Německa.

V roce 1938 začal Horthy zavádět některá protizidovská opatření, od roku 1941 však odmítal označování Davidovou hvězdou, ghettu a deportace do vyhlazovacích táborů. Během druhé světové války začal jednat se SSSR a v roce 1944 byl Němci zatčen a držen v domácím vězení v Bavorsku. Pak byl zajat Američany a v Norimberském procesu vystupoval pouze jako svědek. Zemřel v portugalském Estorilu. Je však nezpochybnitelné, že 564 tisíc maďarských Židů zahynulo v koncentračních táborech a že Horthyho režim na tom měl obrovský podíl.

Rodina von Kármán

Otcem našeho hrdiny byl Mór Kleinmann. Roku 1907 byl za zásluhy o maďarské školství povýšen do šlechtického stavu. Je známější pod jménem Moritz von Kármán; ke změně jména na Kármán došlo pravděpodobně roku 1873. Měl vzdálený vztah k Čechám, neboť mezi jeho předky byl rabín Jehuda Liva ben Becalel. Za zmínku stojí i to, že pradědečkem jeho ženy Helene „Ilke“ Konn

byl rabín Moses ben Menachem Mendel Kunitz-Elchanan, který napsal komentář k Zoharu a že její dědeček byl od čtrnácti let v Praze žákem ješivy rabína Ezechiela Landaua. Moritz se stal brzy hlavou početné rodiny, neboť měl s Helene šest dětí. Byli to Elemér, Ferenc „Feri“, Mór, Tódor, Miklós a Pipő. Jak vidíme, Tódor se narodil před 140 lety a Pipő před 70 lety zemřela a o nich je další vyprávění.

Theodor se představuje

Tódor von Kármán získal všeobecné vzdělání na pokusné škole „Minta gimnázium“ založené jeho otcem. Byl zázračným dítětem s mimořádnými matematickými vlohami a tato škola mu poskytla relativně široké vzdělání. V 21 letech ukončil studium na budapeštské technické univerzitě a s přerušením kvůli vojenské službě na ní zůstal do roku 1906. Pak, pravděpodobně na otcovo přání, pokračoval ve studiu v Göttingenu, který byl tehdy světově nejproslulejším matematickým pracovištěm. Měl k dispozici dvouleté stipendium a zakrátko se spřátelil s Ludwigem Prandtem, jedním z nejznámějších německých teoretiků letectví.

Stal se Prandtlovým žákem a pomáhal mu vybudovat první německý zkušební aerodynamický tunel, který byl dokončen roku 1908; jeho stavbu sponzorovala firma Zeppelin. Tentýž rok získal pod Prandtlovým vedením doktorát a o rok později dostal i místo soukromého docenta na göttingenské univerzitě. V době pobytu v Göttingenu také úzce spolupracoval se známým německo-britským fyzikem židovského původu Maxem Bornem, který byl zároveň i jeho spolubydlicím.

V roce 1908 byl von Kármán v Paříži svědkem jednoho z prvních letů letadel těžších než vzduch, což byl jeden ze zásadních stimulů pro jeho budoucí práci v oblasti mechaniky tekutin a plynů. V roce 1912 von Kármán odešel z Göttingenu a po velmi krátkém pobytu v Baňské Štiavnici na báňské vysoké škole, která však tehdy nebyla dobře vybavená a neměl na ní dostatečně erudované kolegy, získal místo a usadil se v Cáchách. Tam postupně vybudoval špičkové inženýrsko-matematické pracoviště zabývající se mechanikou tekutin a plynů. Zdravá rivalita, která vládla mezi ním a Prandtem, je oba hnala kupředu k hranicím tehdejšího poznání. Von Kármánův pobyt v Cáchách přerušovaný první světovou válkou trval prakticky až do roku 1930.

V době války se v letech 1915 až 1918 v Rakousku podílel na vytvoření prvního

**Rodina von Kármán.
Vedle matky stojí malá
Pipö**

stabilně se vznášejícího vrtulníku. Jeho spolupráce s rakousko-uherskými vzdušnými silami však byla delší, trvala celkem asi pět let. Po válce se opět od roku 1919 plně věnoval v Cáchách organizaci, budování a rozvoji leteckého ústavu, jehož věhlas rostl souběžně s tím, jak se von Kármán stával světově proslulým lídrem ve svém oboru. Jeho zájem se stále více přesouval k problematice létání a do Cách přicházeli studenti i kolegové téměř ze všech zemí světa.

Von Kármán byl velkým stoupencem mezinárodní spolupráce. V roce 1922 se mu podařilo v Innsbrucku zorganizovat konferenci, na níž se setkali skoro všichni vynikající evropští odborníci z oblasti hydro-

mechaniky a aerodynamiky. Tímto setkáním započala série pravidelných mezinárodních kongresů o aplikované mechanice.

Innsbrucká konference byla velmi neformální. V té době měl již Tódor velkou oporu v sestře Pipö, která se stala organizačním duchem setkání. Tak jako on hovořila plyně několika jazyky a byla společensky a organizačně velmi zdatná. Krátce po konferenci spolu s matkou opustila Budapešť a od roku 1923 obě žily v Nizozemsku ve Vaals ve velmi těsné blízkosti Cách. Mohly tak Tódorovi vést domácnost a Pipö mu pomáhala i s administrativou. Další pravidelné kongresy na sebe nedaly dlouho čekat, přičemž se jejich dějištěm postupně staly Delft, Zürich, Stock-

holm, Cambridge (GB) a Cambridge (USA). Pokračovaly s přestávkou i po druhé světové válce a von Kármán se na nich organizačně podílel až do své smrti.

Von Kármán také hodně cestoval. V roce 1926 navštívil USA. Následující rok podnikl von Kármán cestu kolem světa, na které studoval vývoj letectví; přednášel v Indii, Japonsku a v Číně.

Odchod z Evropy

Po světovém turné se v roce 1928 stal vědeckým pracovníkem Caltechu a od roku 1930 byl ředitelem Guggenheimovy aeronautické laboratoře. Nepřilíší dobré hmotné podmínky spolu s narůstajícím antisemitismem v Německu vedly k tomu, že se von Kármán se sestrou a matkou rozhodli opustit Evropu. V roce 1930 se všichni přestěhovali do Pasadeny. Tódor se totiž nikdy neoženil a sestra i matka se po celý jejich život pohybovaly v jeho blízkosti a vytvářely mu rodinné zázemí. Jeho rodina se rychle začlenila do amerického prostředí a vedla rušný společenský život. Poznamenejme ještě, že von Kármán získal americké občanství v roce 1936.

Dům von Kármánových v Pasadeně byl relativně veliký. Tak jako tomu bylo v minulosti v jeho sídle v Budapešti nebo v Cáchách, byl místem mnoha schůzek s kolegy, se studenty i s případnými hosty. Mnoho z nich je později zachytilo ve vzpomínkách. Večer společenský program zpravidla předcházela

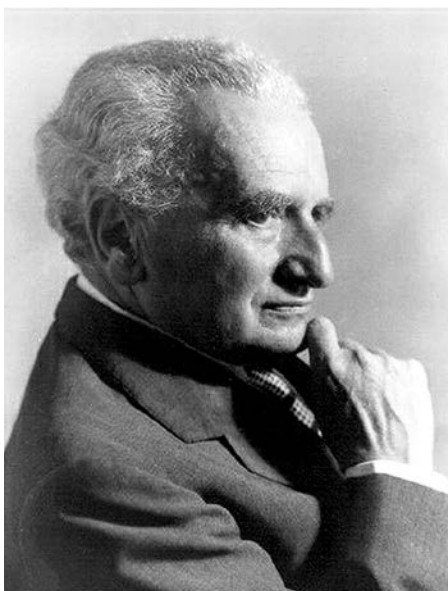
Von Kármán v USA v týmu JATO, raketoplány, stíhačky a modernizace v letectví i kosmonautice byly součástí Kármánova bádání

náročnému programu do pozdní noci. Návštěvníkům nebylo nikdy zcela jasné, co je čeká a s kým se v první části večera setkají. Bývali to umělci, obchodníci, herci, muzikanti, spisovatelé a někdy i kouzelník. Následná práce, zpravidla již v menší skupině, bývala někdy i dosti dlouhá.

Rakety, tryskáče a sestra Pipö

Tehdy pozvolna stoupal von Kármánův zájem o raketovou techniku a reaktivní motory. „Tryskáče“ v jeho myšlenkách létaly daleko dříve, než došlo na jejich první ověřovací testy. O jejich principech přednášel již dříve např. v Japonsku, a tak není překvapivé, že v období od roku 1938 až do roku 1945 stál v čele Laboratoře reaktivního pohonu (výrazy „raketa“ či „raketový“ neměly v té době dobrý zvuk). Od roku 1939 byl také konzultantem amerických vzdušných sil. Pomalu klesala intenzita jeho vědecké práce a charakter života se značně měnil. Postupně dosáhl mnoha vysokých poct, byl čestným doktorem mnoha univerzit a nositelem vysokých vyznamenání. Jaký však byl jako člověk, jaké měl zázemí?

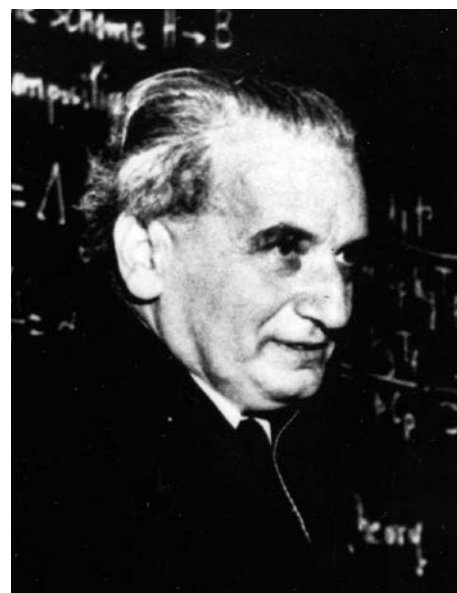
Vraťme se na okamžik nazpátek. Otec von Kármána zemřel pod dlouhé nemoci během války roku 1915. Jeho matka byla důstojná a moudrá žena, obdařená jemným smyslem pro humor. Oba sourozenci – Tódor i Pipö – ji velmi milovali. Zemřela během další světové války v roce 1941. Po válce se Tódor stále více věnoval „odborné politice“. Byl důležitým činitelem styku amerických vzdušných sil a odpovídajících orgánů NATO. Když vznikla poradní skupina NATO pro rozvoj aerodynamiky, známá pod označením Agard, stal se jejím ředitelem. Byl obratným diplomatem a sestra, která se podobně jako on nikdy nevdala, byla jeho důstojnou partnerkou.

Von Kármán, dva portréty profesora

Tvořili takřka nerozlučnou dvojici, Pipö ho provázela při všech cestách. Zemřela v roce 1951 na infarkt. Po její smrti von Kármán napsal: „Malá Pipö nebyla jen mým posledním poutem k minulosti, organizovala i každodenní detaily mého života a sdílela se mnou mé nejnepříjemnější pocity. Měla zvláštní instinkt mě nerušit, když jsem se ponořil do vědecké práce, a věděla, kdy otevřít stavidla zábavy a veselí. Teprve když odešla, uvědomil jsem si, jak moc jsme si byli blízcí a jak jsem byl na ní závislý.“

Von Kármán měl schopnost téměř absolutní koncentrace na problém, který bylo třeba řešit. Jím vytvářená řešení bývala zpravidla dosti přímočará a často využívala dané speciální okolnosti. Byl velmi vnímavý a lidé

ho měli rádi. Učil rád a chápal to jako poslání, jeho výuka byla velice osobní a nebyla omezena jen na poučky a odborný výcvik. Po sestřině smrti vytvořil roku 1954 stipendium spojené s jejím jménem. Existuje dodnes a je směřováno na poměrně malý okruh špičkových kalifornských škol. Je udělováno nejlepším studentům, nemá však ale žádné speciální zaměření a prakticky jediným posuzovacím kritériem je excellence.

Von Kármán byl přesvědčen, že věda má lidské společnosti sloužit, neměla by však usilovat o její řízení. Jeho jméno dodnes připomínají termíny spojené s dynamikou plynů, např. Kármánova konstanta nebo Kármánova hranice. Když mu bylo 81 let, byl vyznamenán Národní medailí za vědu, kterou mu osobně v Bílém domě předal prezident John F. Kennedy. Byl oceněn „pro svou vůdčí roli ve vědě a technice související s letectvím, pro efektivní vyučování a přínos v mnoha oblastech mechaniky, za významnou reprezentaci ozbrojených sil a za zásluhy o rozvoj mezinárodní spolupráce v oblasti vědy a techniky.“

Theodore (Tódor) von Kármán zemřel roku 1963 na evropské misi v Čáchách a je pohřben podle svého přání v Pasadeně po boku svých blízkých. Jeho jméno nesou krátery na Měsíci a Marsu i medaile, která se uděluje od roku 1960. Společnost pro průmyslovou a aplikovanou matematiku (SIAM) uděluje speciální cenu, která je po něm nazvána.

Až pomine těžká doba epidemie covidu a poletíte např. na dovolenou, věnujte von Kármánovi krátkou vzpomínku. Kdo ví, zda by to bez jeho přispění bylo na dnešní technické úrovni možné.

JIŘÍ VESELÝ

J. F. Kennedy předává Kármánovi ocenění za vědu

Čas, kdy práce osvobozuje od jednotvárnosti

Čtenářům Maskilu jsem již jednou představila náš rodinný život během epidemie Covid-19 ve Vídni a pokračuji ve své úvaze a doufám, že už další pokračování nebude potřeba.

Změnilo se něco za poslední měsíce od uveřejnění úvah? Objektivně řečeno ne a realita nás ubíjí. V Rakousku vládne lockdown, neptejte se mě který... druhý, třetí... Poznat se dá podle toho, že kromě trafik, lékáren a potravin je všechno zavřené. Mám pocit, jako by se zákaz vycházení lidí už netýkal, metro je často přeplněné a lidé sedí vedle sebe v respirátorech. Rozestupy dva metry... To je jen pro smích. Dokonce jsem si všimla, že lidé se víc pozorují, možná v naději, že pod respirátorem poznají přátele či příbuzné, často se mi také stalo, že se mužská část populace pokouší flirtovat a zpestřit tak cestování. Zákaz vycházení večer nepozorují, lidé chodí po ulici jako vždy, zdá se mi, že se lidé prostě prochází, nemají totiž na výběr, není místo, kde by si člověk sedl, restaurace jsou až do května zavřené. Je možné si koupit jídlo domů, nebo si ho nechat dovézt, mně takhle jídlo nechutná, chybí mi atmosféra restaurace.

Naše rodina se musela naučit, že jsme mnohem víc spolu, víc spolu diskutujeme, vaříme a plány jsou jen krátkodobé, maximálně na týden. Neplánujeme žádné cesty, dovolenou, žádné léto u moře. Cestu na Slovensko (v normálních časech max. 1 hodina

autem z Vídně) přirovnáváme k cestě kolem světa. Máme se dát testovat, nevíme, jakým testem, půjdeme do karantény, nepůjdeme, potřebujeme potvrzení, jaké, od koho? Otázky...

Synové jsou po x-té doma na homeschoolingu, ráno vstávají v deset, sotva stihají Zoom setkání s učiteli, motivace chybí. Doufáme, že do školy budou chodit, od poloviny dubna na dvě směny, dva dny v týdnu škola a tři dny doma, ve škole se musí denně testovat. Tento školní rok nepatří k vědomostně nejlepším, doma bude co dohánět. Synům chybí spolužáci, denní rutina a odpoledne hrají aspoň basketbal za domem, aby úplně nezlenivěli. Můj mladší syn začal kreslit animované filmy, hodiny se zabývá pohybem svých hrdinů, v normálních časech nepatřil mezi trpělivé jedince, covid ho přinutil.

Nemám ráda obchody a vaření. Během covidu se velký týdenní nákup stal naší

největší rodinnou událostí, na kterou se připravujeme několik dní ve formě nákupního seznamu. Přesně sestavujeme a demokraticky odhlasujeme jídelní lístek na celý týden, podle toho nakoupíme a já jsem dokonce začala vařit podle různých receptů, které najdu na internetu. Dětem z legrace říkám, že si po covidu otevřu restauraci, zatím mě od toho odrazují, asi se jim moje kuchyně úplně nezdá.

Pracuji zde víc než dvacet let ve zdravotnictví a poprvé v životě se těším do práce, která mi poskytuje změnu od domácnosti, muže a dětí. Potkáme se s kolegy, zasmějeme se, s našimi svěřenci chodíme na dlouhé procházky do přírody, snažíme se žít zdánlivě normálním životem, který ale normální není. Největší událostí minulého měsíce bylo první očkování pro zaměstnance a klienty našeho domova vakcínou Moderna. Skoro každý z nás zaměstnanců prodělal vedlejší příznaky a leželi jsme doma s teplotou. Naši klienti vedlejší účinky téměř nepostřehli a jen málokdo z nich trpěl teplotou. Sázeli jsme se s kolegy, kdo skončí v posteli po druhém očkování, bude víc zaměstnanců nebo klientů?

Přestala jsem číst noviny a sledovat televizi, nechci denně vidět počty nakažených a mrtvých. Ne každý nakažený trpí příznaky, ne každý s příznaky končí na intenzivní péči. Lidé umírají také na jiné diagnózy, kvůli covidu funguje rakouské zdravotnictví na minimum, odkládají se plánované operace, na termíny se čeká měsíce, v případě onkologického onemocnění může každý odklad uspišit smrt. Dokdy máme čekat a na co?

Přejsme si všichni společně, aby se čekání na normalitu se zvyšujícím se počtem očkovaných rychle na tu normalitu už přeměnilo, aby se přeměnilo na život, který jsme žili před covidem a doufejme, zase žít budeme.

JANA GRAFF-LÖWBEER

Stráň pod Stránovem – Židovský hřbitov v Pískové Lhotě

„Chceš článek o židovským hřbitově v Pískové Lhotě?“ píšu jednoho deštivého aprílového rána šéfredaktorce Káče. „Písková Lhota, to je tam, jak se lidi z Prahy jezděj koupat, ne? Tam je nákej hřbitov?“

Abych pravdu řekl, já zas nevěděl, že se sem jezdí někdo koupat. Kam? Do toho rybníčka plného žabince na návsi? Proč by se někdo jezdil koupat padesát kilometrů do nějaké zapadlé vesničky u dálnice?! I když, „ti zvykaní Pražáci“ mohou mít dnes leccjaký rozmar. Zpětně dlužno poznamenat, že ve Středočeském kraji jsou Pískové Lhoty dvě. Káča měla na mysli tu druhou, kde se nachází nádherný zatopený pískový lom. Naopak já jsem každopádně onoho dopoledne vyrazil s jasným cílem. Židovský hřbitov, schovaný kdesi mezi Jizerou, železniční tratí Praha – Mladá Boleslav a dálnicí E65.

Velice kouzelný, a jak vidno lidmi takřka úplně zapomenutý, hřbitůvek se opravdu

nachází ve vesničce Písková Lhota poblíž Mladé Boleslavi. Respektive v její části zvané Zámostí, asi šest kilometrů po proudu Jizery. Jedná se původně o samostatnou obec, proto není úplně snadné lokalitu najít. Pakliže se vůbec někde o existenci hřbitova dočtete, je většinou uváděn právě jakožto Písková Lhota, což je ovšem anachronismus. Historicky bylo Zámostí samostatnou vesnicí, čemuž odpovídá i jeho poloha. Leží přímo na levém břehu řeky Jizery, na dohled novorenesančního záměčku Stránov na opačném, taktéž velmi strmém a skalnatém břehu řeky. Ten ze středověkého hradu přestavěl v období romantického 19. století významný český architekt Josef Schulz, čelný představitel českého historismu a proudu *Gesamtkunstwerk*, který představoval i další hrady, např. Hrubou Skálu nebo Vrchlabí. V Praze pak Strahovský klášter, Valdštejnský a Buquovský palác či tzv. Gröbovku. Účastnil se i rekonstrukce Národního divadla po požáru v roce 1883 a mezi jeho nejznámější stavby určitě patří ty, které máme denně na očích – Rudolfinum a Uměleckoprůmyslové muzeum na Josefově a Národní muzeum na Václavském náměstí.

Romantické hledání hřbitova

Ale zpět z romantismu do reality. I já jsem „na blind“ dojel přímo do centra Pískové Lhoty, nic židovského jsem zde však nenašel – až na památník padlým a umučeným občanům ve druhé světové válce na návsi, kterému vévodí Šalamoun Adler s Rudolfem Gunsburgem. Několik dalších mrknutí do mapy a překodrcání auta z jednoho okraje vsi na druhý, pár optání se místních starousedlíků, kteří evidentně kvůli koruně nemají moc s kým konverzovat (místní postarší bodrý sedlák se dvakrát vrátil, aby s námi poklábosil o všem možném i nemožném) a už šlapeme krkolomnou kamenitou lesní pěšinou nahoru do strmých skal. Voříšek u poslední chalupy štěká tak, až přivolá pána domu, jenž nás pak celou dobu nenápadně, přesto však ostřížím zrakem pozoruje. Je to milé i nepříjemné zároveň.

Nepopisují zdejší romantickou krajinu bezdůvodně. Divoká Jizera, která se doslova prodírá zdejšími strmými, prozelenalými svahy, zde vytváří jedinečný kolorit. Hřbitov se tak zcela s jedinečnou dramatičností náhle objeví na příkrém srázu, který je vlastně součástí skalního ostrohu, jemuž

dominuje zřícenina gotického hrádku Starý Stránov. Ohromující dojem pokory ještě umocňuje bouřlivý šum větru, prohánějícího se v korunách stromů a hukot nedalekého jezu. Prolezl jsem nejeden krchůvek, ale jen málokde je dojem *bejt olam* tak mocný jako tady.

O hřbitově

Dochovalo se zde na 150 náhrobků, vesměs pozdně barokního, zejména klasicistního a místy i emancipačního typu. Převažuje pís-kovec: trochu nomen omen. Nejstarší čitelný náhrobek je z r. 1732 a patří Hindl bat Lejb Segal, jež zemřela o šabat dvacátého měsíce švatu; nejmladší pak z roku 1901. Na hřbitově se údajně pohřbívalo až do 30. let minulého století, tyto macevy však chybí, takže nejspíš je v době pozdější, potkal obligátní smutný osud zpeněžitelného obchodního artiklu. Inu, Soudce je spravedlivý, budiž požehnán. Roku 1897 zde byl údajně pohřben rabín z Benátek Leopold Butter. Nikoliv z těch italských, ale těch trochu dál po proudu Jizery. Ovšem v aškenázském světě by ani to Veneto nebylo zas až tak nemožné. Rabínovu macevu jsem ale nenašel. Nebo ji přehlédl. Či snad chybí? Naopak nechybí hrobnický domek na úpatí nad strží hřbitova – jenže byl před takřka sto lety adaptován na obytný dům, toho času sloužící za rekreační chalupu. No, asi bych se zde rekreovat nechtěl, nevim.

Historické prameny

Prameny k místní obci jsou víc než skoupé. Židovské osídlení Zámostí a okolí je prokazatelně doloženo ve druhé polovině 17. století, což logicky odpovídá demografickému přeskupení Židů v Čechách v tomto období. V soupisech *familiantů* o sto let později se přímo v Zámostí samotném nikdy neobjevuje více než několik usedlých rodin. Další bydlely rozprostřeny v okolních vesničkách:

například již zmiňovaném Stránově, Voděradech či nedalekém Strašnově, odkud i pochází toto dnes celosvětově rozšířené aškenázské příjmení. Přirozeným svrchovaným náboženským i správním centrem tak byla nedaleká *Bumsla* – Jungbunzlau čili dnešní Mladá Boleslav – pod jejíž krajský rabinát Zámostí i ostatní okolní vesničky spadaly. Obec neměla ani vlastního rabína, ale jen *Schullehrera* – tím byl jistý Abraham Tuben. Z pramenů lze dál už jenom hádat, že košerákem byl nejspíš Alexander Schüller, jenž je k roku 1793 uváděn jakožto nejstarší syn *Schutzjuda* Samuela, obchodníka ve Stránově. Místní Židé se věnovali obživě tehdy zcela typické – byli to většinou hauzírníci, obchodovali s vínem, kořalkou, obilím, kůží, plátnem, hadry... Dnes již takřka zcela zapomenutý hauzírnícký reklamní popěvek „háádry, kóósti, kůůžééé“, kterým se tehdejší podomní prodavači ohlašovali na českých návších a náměstíčkách, byl tehdy totéž, co je dneska znělka pojiždné prodejny.

V pramenech a na náhrobcích, jejichž výzkum je v podstatě na začátku, se objevují příjmení rodin Pick, Schwarz, Karbus, Kuhn, Hahn, Fuchs, Neumann, Singer, Oplatek a další. Starší náhrobky jsou přirozeně kompletně hebrejsky, přelom představuje turbulentní 19. století, kdy se začíná vkrádat tehdejší *lešonejnu* – obcovací řeč, tedy němčina. Nejnovější náhrobky jsou již všechny (dva) striktně česky. Dole ve vsi, přímo ve svahu nad hlavní (jedinou) ulicí se dochovala také budova synagogy (čp. 24) neznámého stáří, jednoduchá čtvercová stavba se sedlovou střechou s jihovýchodní orientací. Pochází patrně z počátku 19. století, poprvé je doložena na indikační skice z r. 1842. Roku 1908 odprodána a přeměněna taktéž na obytný dům. Z toho lze nepřímou dovodit, že zámostecká kile zanikla přirozeně koncem 19. století drastickým úbytkem členů, kdy se generace emancipovaných dětí stěhuje

z ghatt českého venkova do větších měst (Boleslav, Praha, Vídeň). Na kamenném portále dveří je údajně vyhotoven i hebrejský chronostich, já jej však neviděl, neb brejle jsem nechal v autě a pozemek je oplocený. Prý se částečně dochoval i interiér. Třeba budete mít více štěstí (bacha na psa!).

Cílem tohoto článku ovšem není a ani nemůže být vyčerpávající seznam a podrobná monografie. Je to spíš nezměrný obdiv k tomu, s jakou vytrvalostí, houževnatostí a umem naši předkové dokázali žít – i s noblesou umírat – i v tak existenčně nejistých podmínkách. Písecko-lhotské židovské dědictví je toho nádherným mikrореgionálním dokladem. A také zcela zaručeným tipem na jednodenní postcovidový výlet.

DAVID KRAUS

Foto autor

Minikurz hebrejštiny pro samouky II

(8. lekce)

Pokud se vám stýskalo po izraelském humoru, už nemusí. V této lekci najdete další várku skutečně originálních vtipů. Tentokrát jde o vtipy nejen nevybíravé a do všeho se trefující, jak bývá zvykem, ale najdete zde i vtipy naivní až skoro nesmyslné. Upozorňujeme, že příliš duchaplný humor (až na jednu výjimku) vás na této stránce opravdu nečeká... O to víc si to užijte!

Ke čtení vám zase pomůže slovník vybraných výrazů.

Slovníček	
rozdíl	הבדל
(oni) oba	שניהם
kromě	חוץ מ...
rozlišujeme	אין מבדילים
jak říkáme	אין קוראים
večeře	ארוחת ערב
možnosti	אפשרויות
pokaždé když...	בכל פעם ש
sleduje, dívá se	מביט
zrcadlo	מראה
nevolnost	חילה
zrak	ל"איה
armáda	אצא

1. Jaký je rozdíl mezi slonem a pomerančem?
Oba jsou oranžoví, kromě slona.
2. Jak rozlišujeme mezi slonem a švestkou?
Podle barvy.
3. Jak říkáme rádiu, které dělá sport?
Radio-aktivní!
4. Zena se ptá manžela: Chceš večeřet?
Manžel se ptá: jaké mám možnosti?
Zena: „ano“ nebo „ne“...
5. Co jedí kanibalové o Purimu?
Hamanovo ucho.
6. Jeden muž jde k doktorovi a říká mu, že pokaždé když se podívá do zrcadla, má nevolnost.
Říká mu doktor: Ale jistě je to, že váš zrak je v pořádku!!
7. Chabadník mluví s vojákem a ptá se ho: máš možnost tak 5 minut na telefon?
Voják se ho ptá: máš možnost tak 3 roky na armádu?

1. מה ההבדל בין פיל לתפוז?
שניהם כתומים חוץ מהפיל.

2. איך מבדילים בין פיל לשזיף?
לפי הצבע.

3. איך קוראים לרדיו שעושה ספורט?
רדיו אקטיבי!

4. אישה שואלת את בעל: אתה רוצה ארוחת ערב?
הבעל שואל: מה האפשרויות שלי?
האישה: 'כן', או 'לא'...

5. מה קניבלים אוכלים בפורים?
אוזן המ.

6. איש אחד הולך לרופא ואומר לו שבכל פעם שהוא מביט במראה יש לו בחילה.
אומר לו הרופא: אבל זה בטוח שהראייה שלך מציננת!!

7. חבדניק מדבר עם חייל ושואל אותו: יש לך אולי 5 דקות לתפילין?
החייל שואל אותו: יש לך אולי 3 שנים לצבא?

Kulturní program květen 2021

PROGRAM ŽMP ON-LINE

Z důvodu současné epidemiologické situace i nadále zůstává většina programů pražské a brněnské pobočky oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze na následující týdně online. Máte-li zájem zúčastnit se některého z těchto pořadů, zašlete prosím email na adresu: lucie.krizova@jewishmuseum.cz a do předmětu napište PŘENOS ON-LINE a uveďte datum pořadu. Den před pořadem Vám bude zaslán odkaz, přes který se budete moci v reálném čase připojit k přednášce. V průběhu přednášky bude možné klást dotazy formou on-line chatu, který je součástí aplikace.

Pokud bude situace příznivá, bude zařazen i pořad v Maiselově synagoze.

NEDELE
16.5.
10.00

ONLINE: Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Lvíček Arje slaví Den nezávislosti

Víte, kdy vzniklo Československo? A Česká republika? V květnové dílně se od Lvíčka Arje dozvíte více o vzniku Státu Izrael a zjistíte, zdali je Izrael starší či mladší než naše země. Společně se do Izraele proletíte a podíváte se na tamní krajinu, která se čím dál více zelená novými lesy. Lvíček Arje už se nemůže dočkat, že si s vámi popovídá o tom, jak se starat o přírodu a naše životní prostředí.

STŘEDA
19.5.
18.00

ONLINE: Architekt Henry Kulka

V květnu si připomínáme 50 let od úmrtí významného architekta Jindřicha Kulky (také Heinricha, později Henryho). Výrazný představitel modernismu, moravský rodák s židovskými kořeny, se proslavil mnoha stavbami nejen v Evropě. V průběhu studií se stal nepostradatelným partnerem a spoluautorem Adolfa Loose. V pozdější fázi života se usadil na

Novém Zélandu, kam také přenesl principy evropské moderní architektury. O tvorbě, o osudech i o vlivu na ostatní dění v architektuře tohoto tvůrce bude hovořit architekt a publicista Jan Sapák.

ČTVRTEK
27.5.
19.00

Terezínští hrobaři

Projekce stejnojmenného dokumentu České televize popisující dramatický příběh třiceti terezínských vězňů, kteří byli donuceni vykopat společný hrob pro zavražděné muže z Lidic. Po projekci bude následovat beseda za účasti režisérky Olgy Struskové, výtvarníka kreslených sekvencí Pavla Koutského a Tomáše Krause, syna Františka R. Krause, jehož povídka tvoří osu filmového vyprávění.

Maiselova synagoga, Maiselova 10, Praha 1

Pořad se uskuteční pouze za příznivé epidemiologické situace. Pro bližší informace prosím sledujte webové stránky muzea.

Vstup volný

PONĚLÍ
31.5.
18.00

ONLINE: Jarcajt není roční období

Nová online výstava Židovského muzea v Praze představuje výběr jarcajtových tabulek a dalších předmětů souvisejících se vzpomínáním na mrtvé v judaismu. Kurátorka rukopisů a nálezů z geniz na papíře Lenka Uličná ve své pozvánce na výstavu vysvětlí, jak jarcajt, tedy výroční den úmrtí, drží za zemřelého jeho pozůstalí příbuzní a jak se prakticky řešilo stanovení data jarcajtu v občanském kalendáři.

**ŽIDOVSKÉ
MUZEUM
V PRAZE**

Židovské muzeum v Praze se těší na návštěvníky!

**Od pondělí budou
otevřeny Španělská
synagoga a Starý
židovský hřbitov**

Po mnohaměsíční přestávce vynucené pandemií COVID-19 se pro návštěvníky začne znovu postupně otevírat Židovské muzeum v Praze. Od **pondělí 3. května** v době od **10:00 do 17:00** budou zpřístupněny proslulý **Starý židovský hřbitov** a **Španělská synagoga** s novou expozicí o dějinách Židů v českých zemích v 19. a 20. století. Otevřeno bude **každý den kromě soboty a dalších židovských svátků**. Všechny tyto památky bude možné **navštívit jednotlivě** nebo v rámci **sníženého společného vstupného**. Dle vládního nařízení platí omezení, že v budově může být **maximálně 44 osob** a **skupinové prohlídky jsou zakázány**.

Současné **Židovská obec v Praze** otevírá **Staronovou synagogu**, kterou lze jako další objekt samostatně připojit k návštěvě Španělské synagogy a Starého židovského hřbitova.

Výstava pod širým nebem

**Záhadné pouto na náměstí Míru
(1.–29. května)**

Projekt Záhadné pouto zpracovávající historii vztahů mezi Izraelem a Českou republikou stále nekončí. Slavná výstava se nyní vrací do Prahy!

Vzájemné vztahy obou národů přibližuje expozice na několika vybraných událostech a málo známých fenoménech od prvních dokladů českého jazyka v hebrejských rukopisech až po znovunavázání diplomatických

vztahů po sametové revoluci v roce 1990. Text výstavy je doplněn poutavými ilustracemi, které zaujmou svou neotřelostí.

Námět a texty sestavil kurátor výstavy, hebraista a diplomat Robert Řehák. Kresby a grafické zpracování vytvořili studenti ateliéru Didaktické ilustrace Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara ZČU v Plzni pod vedením ilustrátorky Renáty Fučíkové.

Projekt Záhadné pouto vznikl pod záštitou Velvyslanectví státu Izrael.

Výstava na náměstí Míru se koná pod záštitou starostky Prahy 2 Mgr. Jany Černochové a pod záštitou primátora hl. m. Prahy MUDr. Zdeňka Hřiba.

**Představenstvo
Bejt Simcha, z.s.
vyhlašuje
výběrové řízení na pozici
redaktora/redaktorky
Maskilu.**

**Zájemci zasílejte krátký
životopis a motivační
dopis na e-mail
kehila@bejtsimcha.cz**

Ve-chag Šavuot

Ve-chag ša-vu-ot ta - a - se le - chá. Ve-chag ša-vu-ot ta - a - se - le - chá.

5 Bi - ku - rej kcir chi - tim. Bi - ku - rej kcir chi-tim. Bi - ku - rej

9 kcir chi tim. Ha - zo - rim be - di - ma ha - zo - rim be - di - ma

13 Be - ri na ji - kco ru. Be - ri na ji - kco ru.

17 E - rec nat - na je - vu - la, e - rec za - vat cha - lav u dvaš

A svátek Šavuot učiníš sobě,
první plody sklizně pšenice.

וחג שבועות תעשה לך,
בכורי קציר חטים.

Ti, kdo zasévají v slzách,
v jásetu budou sklízet.

הזורעים בדמעה
בזרה יקצרו.

Země vydala své plody,
země zaplavená mlékem a medem.

אֶרֶץ נָתְנָה בְּבוּלָהּ,
אֶרֶץ זֵבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ!

Text písně ke svátku Šavuot je sestaven z několika biblických citátů. První je úryvek z ustanovení o slavení svátku v 2. knize Mojžíšově. Prostřední část písně tvoří slova 5. verš 126. žalmu. Následují slova vyňatá z dalšího žalmu (67,7) a píseň je zakončena biblickým označením Země Izraelské jako země, která oplývá mlékem a medem.

Všechny citace se tak vztahují ke svátku Šavuot a jeho atributům.

Melodii složil Jedidia Admon (1894–1982) původem z Ruska. Admon žil od roku 1906 v Izraeli, ale hodně cestoval a několik let tak strávil také v Paříži nebo USA, kde skládal hudbu i pro divadlo a film. V Izraeli působil mimo jiné jako učitel hudby a je autorem

nespočtu písní nejen k židovským svátkům. Za svou bohatou skladatelskou tvorbu dostal Jedidia Admon roku 1974 dokonce Izraelskou státní cenu.

Melodie této písničky nepatří zrovna k těm nejsnadnějším. Ale její text je natolik silný a nabitý symbolikou, že stojí za to se ji naučit.

maskil

VĚSTNÍK MASKIL – registrace MK ČR č. E 14877. Vydává židovská kongregace Bejt Simcha, přidružený člen Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 00 Praha 1, Česká republika, IČO: 61385735, e-mail: redakce@maskil.cz.

Maskil vychází měsíčně za laskavé podpory Ministerstva kultury ČR, Federace

židovských obcí v ČR, Nadační fond obětím Holocaustu (NFOH). Zájemci mohou přispět na vydávání věstníku libovolnou částkou na bankovní účet: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol: 88888 (5*8). Manipulační poplatek 10 Kč. Uzávěrka tohoto čísla 30. 4. 2021. Uzávěrka příštího čísla 28. 5. 2021.

REDAKCE: Kateřina Míkulcová, Ráchel Polohová.

REDAKČNÍ RADA: Pavlína Schultz, Tomáš Novotný, Fedor Gál, Věra Razáková, Jiří Blažek.

KOREKTURY: Anna Bendová. GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA: Studio Designiq. TISK: GRAFOTECHNA PLUS, s. r. o. ISSN: 2570-6373